

2021-yil

2020 - 2021 – O'QUV YILIDA O'RTA TA'LIM
MAKTABLARINING

**9 - SINIF O'QUVCHILARI UCHUN TARIX FANIDAN
MUSTAQIL SHUG'ULLANISH UCHUN**

IMTIHON JAVOBLARI

TARIX

9 - SINIF

Tarix
9-sinf

1-BILET

1. Qadimgi Misr va Qadimgi Xitoy sivilizatsiyalarini taqqoslang.

Misrning XIX asr oxiri — XX asr boshlaridagi tarixi Turkiya hukmronligidan ozodbo‘lish va inglizlarning mustamlakachiliksiyosatiga qarshi kurash bayrog‘i ostida o‘tgan o‘zgarishlar davri bo‘ldi. Musulmon ruhoniylaridan al-Azhar madrasasida mudarris bo‘lgan Jamoliddin al-Afg‘oniy va uningshogirdlari milliy-ozodlik harakatidakatta obro‘ qozonishdi. Ular barchamusulmonlarni mustamlakachilarga, Turkiya zulmiga qarshi birlashuvga, konstitutsiyaviy tuzum o‘rnatilishigacha qirdilar. 1871-yilda Jamoliddin al-Afg‘oniy “Xizb ul-Vatan” („Vatanpartiyasi“) partiyasini tuzdi. Bu partiya chet elliklarga qarshi „Mismisrliklarniki“ shiori ostida kurashdi. „Vatan“chilar hukmdor (Hativ)ning huquqini cheklovchi konstitutsiya uchun kurashdilar. 1882-yil 7-fevral kuni Hativ yangiqonunga imzo chekishga majbur bo‘ldi. Unga ko‘ra, hukumat Deputatlar palatasiga bo‘ysunadigan, parlament budjet ustidannazorat qilish huquqini oladigan, birorta qonun deputatlar palatasiruxsatisiz qabul qilinmaydigan bo‘ldi. Bularning hammasi feodal mustabid tuzumidan burjua parlament tuzumiga o‘tish yo‘lidagikatta g‘alaba edi. Chet elliklar Misr hukumatiga ultimatum yuborib, amaldagihukumatni tarqatishini talab qildilar. Mustamlakachilarning butalabi bajarilmadi. Bunga javoban Buyuk Britaniya 1882-yilda Iskandariyani to‘plardan o‘qqa tutdi. Uning desanti shaharni egalladi. Bunga qarshi, Misr qo‘shini rahbarlaridan biri Ahmad Orabibey Qohirada oliy davlat organi — Muvaqqat kengash tuzdi. U 60 ming kishilik qo‘shin to‘pladi. Ko‘p o‘tmay inglizlar Suvayshni bosib oldilar va Qohiraga yurish boshladilar. 1882-yil sentabrda Misr qo‘shinlari yengildi. Polkovnik Ahmad Orabibey Seylon oroliga umrbod surgun qilindi. Shunday qilib, Misr Buyuk Britaniya mustamlakasiga aylandi.

2. Napoleon Bonapartning Yevropa tarixidagi tutgan o‘rni haqida fikr bildiring.

Napoleon Bonapart (frans. Napoléon Bonaparte, ital. Napoleone Buonaparte; 1769-yil 15-avgust — 1821-yil 5-may) — fransuz inqilobining oxirgi bosqichlarida va Fransuz inqilobi urushlarida mashhurlikka erishgan fransuz qo‘mondoni va siyosiy yetakchisi. Napoleon i, Napoleon Bonapart (1769.15.8, Ayachcho shahri, Korsika o. — 1821.5.5, Muqaddas Yelena o.) — fransuz davlat arbobi va sarkardasi, Fransiya Respublikasining birinchi konsuli (1799—1804), Fransiya imperatori (1804—14 va 1815). 10 yoshida Fransiyaning Oten kollejiga kirgan, so‘ng o‘sha 1779 yilda Briyenn harbiy o‘quv yurtiga ko‘chirilgan. 1784 yil mazkur o‘quv yurtini muvaffaqiyatli tamomlab, Parij harbiy maktabiga (1784—85) o‘tgan. 1785 yil podporuchik unvonida armiya xizmatini boshlagan. Maxsus, umumiy ilmiy, falsafiy, siyosiy, badiiy adabiyotni o‘qib o‘rgangan. Ilg‘or fransuz ma‘rifatparvarlari ruhida tarbiyalangan H.I 1789 yil Buyuk fransuz inqilobini iliq kutib olgan. U inqilob qo‘lga kiritgan demokratik yutuqlarni bekorga chiqargan. Ammo, iqtisodiy

sohada inqilob samaralarini, shu jumladan, mulkni qayta taqsimlash tadbirini himoya qilgan, sanoat va savdoning rivojlanishiga katta e'tibor bergan. 1800 yil fransuz bankiga asos solgan.

3. "Miniatura" atamasiga izoh bering.

Miniatura (frans. miniature; lot. minium — qizil bo'yoq) — badiiy usullari o'ta nafis bo'lgan kichik hajmli (mo'jaz) tasviriy sanat asarlari. O'rta asr qo'lyozmalarini ziynatlash uchun yaratilgan nafis mo'jaz rasmlar, shuningdek, suyak, pergament, mag'zi soxta (toshqog'oz), metall, chinni, ba'zan maishiy buyumlar (tamakidon, soat, uzuk va boshqalar)ga ishlangan kichik hajmdagi rangtasvirga ham M. atamasi qo'llanadi

2-BILET

1. Ilk o'rta asrlardagi Xorazm va Xioniylar davlatini taqqoslang.

1153 yilda sodir bo'lgan o'g'uzlar isyoni bu sohada biroz turg'unlikka olib keldi. 1157 yilda Sulton Sanjar vafot etganlaridan so'ng to Xorazmshohlar 1197 yilda Iroq saljuqiylari davlatini tugatgunlarigacha bo'lgan davr ichida g'uriy va qoraxitoylarga qarshi olib borgan urushlari Xuroson va Xorazm shaharlarining moddiy jihatdan zarar ko'rishlariga sabab bo'ldi. Biroq, shunga qaramay, XII asrning ikkinchi yarmida ham ilm-fan va adabiyot rivojlandi. Xususan, Jaloliddin davriga qadar, ya'ni 1220 yilgachayoq Xorazmshohlar poytaxti Gurganj moddiy jihatdan nihoyatda gullab-yashnagani singari, ilm-fan va san'at markazi sifatida ham Xurosonning buyuk shaharlarini ancha ortda qoldirib ketdi.

Sulton Sanjarning poytaxti bo'lgani uchun gullab-yashnagan Marv Xorazmshohlar davrida ham o'z mavqeini saqlab qoldi. Biroq, mo'g'ul istilosi oqibatida bu shahar tanazzulga yuz tutib, orqada qoldi. Mo'g'ul istilosidan biroz oldin bu erdan chiqib ketgan Yoqut Hamaviy shaharda o'sha vaqtda o'nta kutubxona bo'lganligi to'g'risida yozgan edi. Jome masjidi kutubxonasida 12 ming jild kitob bo'lgan. Shahardagi barcha kutubxonalardan foydalangani va shu tufayligina asarlarini yoza olganini e'tirof etgan. Yoqut Marvda lozim bo'lgan asar nusxalari ham ko'p bo'lganligini, asosiy e'tibori bilan dunyoning biror shahridagi kutubxona Marv bilan bellasha olmasligini qayd qilgan edi. Bu Xorazmshohlar davrida Mavrning buyuk bir madaniyat markaziga aylanganligidan dalolat beradi.

V asr o'rtalarida O'rta Osiyoda Ettisuv va Sharqiy Turkistondan ko'chmanchi chorvador xion nomli qabilalarning hujumi boshlanadi.

Xioniylar milodiy 353-yilda o'z hukmdori Grumbat boshchiligida Sug'dga bostirib kiradilar. So'ngra ular Eronda tashkil topgan va tobora kuchayib borayotgan Sosoniylar davlati bilan to'qnashadilar. Dastlabki janglardayoq sosoniylar shohi Shopur II (309-379) xioniyarlardan yengiladi. So'ngra o'zaro sulhga kelishilib, hatto ular o'rtasida ittifoqlik ipi bog'lanadi. O'rtadagi ittifoq goh buzilib, goh tiklanib turadi.

Nihoyat, IV asrning 70-yillarida o'rta Osiyoda xioniylar hukmronligi o'rnatildi. Sirdaryo bo'ylaridan to Amudaryo havzasigacha cho'zilgan keng maydonda xioniylarning kuchli davlati qaror topadi. Bu davlat 120 yildan oshiqroq hukmdorlik qiladi.

Kidariylar davlati

V asrning 20-yillarida Sharqdan Sirdaryo va Orol bo'ylari orqali Xorazm hamda Amudaryo havzasiga yana bir ko'chmanchi chorvador aholi - toxarlar kirib keladi. Toxarlar kushonlarning avlodlaridan bo'lib, Kidar ismli hukmdor ularga yo'l boshchi edi. Shuning uchun ular kidariylar nomi bilan tilga olinadi. Tez orada kidariylar Amudaryo havzasi hamda g'arbiy va janubiy Sug'd yerlarini ishg'ol etib, xioniylar davlatining janubiy qismida o'z hukmronligini o'rnatganlar. Balx shahri esa bu yangi davlatning poytaxtiga aylantirilgan.

Aftidan, kidariylar xioniylar bilan ittifoqchi sifatida harakat qilgan va tajovuzlarini janubga tomon kengaytirishga intilgan. V asrning 30-50-yillarida kidariylar bilan sosoniylar o'rtasida ziddiyat tobora kuchayib, ular bir-biriga dushman bo'lib qolgan. Bu ikki davlat o'rtasida 456-yilda bo'lib o'tgan navbatdagi to'qnashuvda sosoniylardan qaqshatqich zarbaga uchragan kidariylar o'zini qayta o'nglab ololmaydi. Buning ustiga tez orada kidariylar shimoldan janubga tomon siljigan yana bir ko'chmanchi chorvador aholi - eftaliylar bilan to'qnashadilar. Natijada, kidariylar O'rta Osiyoni tark etib, janubga - Shimoliy Hindistonga chekinadilar. U yerlarda 75 yil hukmronlik qiladilar.

2. Amir Temurning dunyo tarixidagi tutgan o'rni haqida mulohaza yuriting.

Amir Temur 1336-yil 9-aprelda qadimgi kesh viloyatidagi(xozirgi shahrisabz)yakkabog' tumanida(Xo'ja ilg'or qishlog'ida) tug'uladi. Uning to'liq ismi Amir Temur ibn Amir Tarag'ay ibn Amir Barqul. Onasi Takinaxotun. Shayx Shamsiddin kulol Temurbekning piri bo'lgan. Amir temur mohir chavandoz va jangchi bo'lgan. Amir Temurning asosiy maqsadi markazlashgan davlat tuzish edi. Bu maqsadga 1370-yil 11-aprelda erishadi ungacha esa 1365-yil tarixda mashhur bo'lgan loy jangida Ilyosxo'jaustidan g'alaba qozonadi. Amir Temur birin ketin hududlarni qo'lga kiritib boshlaydi. Jumladan sharqiy tirkiston tomon bir necha martayurish qiladi. Mug'ullarga zarba berib Farg'ona, O'tror, Yassi va Sayramni bosib oladi. Hisor Badaxshon, Qunduzni hamegallaydi, 1381-yil Hirot, Seiston, Mazondaronni egallaydi. Shundan so'ng Saraxs, Jom, qavsiya, Sabzavor shaharlarini jangsiz egallaydi. Xorazmga 5 marta yurish qilib 1382-yilda egallaydi. Amir Temur tarixda 3 yillik (1386-1388) 5 yillik (1392-1396) va 7 yillik (1399-1404) yurishlarni amalga oshiradi. Bu yurishlar davomida Eron, Ozarbayjon, Iroq, Suriya, Kavkaz kabi hududlarni egallaydi. U 1402-yil Usmoniylar imperiyasi hukmdori Boyazid bilan Anqara jangida to'qnashadi va g'alaba qozonib, Evropani Usmoniylardan asrab qolib, Yevropa haloskori nomiga sazovor bo'ladi. Amir Temur 1405-yil 18-fevralda Xitoyga bo'lgan yurishida halok bo'ladi.

3. "Oligarxiya" atamasiga izoh bering.

Oligarxiya (yun. oligarchia — ozchilik hokimiyati) — davlat boshqaruv shakli; unda siyosiy va iqtisodiy hukmronlik aristokratlar yoki boylarning kichik guruhi tomonidan amalga oshiriladi

3-BILET

1. Somoniylar va G'aznaviylar davlatini o'zaro taqqoslang.

Arab xalifasi Horun ar-Rashid vafotidan so'ng uning o'g'illari Ma'mun va Amin o'rtasida taxt uchun bo'lgan kurashda Ma'munga yordam berganliklari uchun Somonxudotning nabiralari ayrim shahar va viloyatlarga noib qilib tayinlanadilar. Chunonchi, Nuhga Samarqand, Ahmadga Farg'ona, Yahyoga Shosh va Ustrushona, Ilyosga Hirot tegadi. Buning evaziga aka-uka Somoniylar Movarounnahrning har yilgi xirojidan juda katta mablag'ni tohiriylar orqali xalifa xazinasiga yuborib turadilar. 9-asrda Movarounnahrning siyosiy hayotida o'zgarishlar yuz berib, yurtga avval Nuh, so'ngra Ahmad boshchilik qiladi. Har biri hukmronligi davrida o'z nomlaridan chaqa tangalar zarb ettiradilar. Ahmad vafotidan (865) keyin uning o'g'li Nasr Samarqandni markazga aylantiradi. U Movarounnahrning barcha viloyatlarini birlashtirish va uni Xurosondan ajratib olish choralari ko'radi. 9-asrning oxirgi choragida Movarounnahrning deyarli barcha viloyatlari somoniylar tassarufiga o'tadi. Nasr butun Movarounnahrning hukmdoriga aylanadi va kumush dirham zarb etadi. Ko'p o'tmay aka-uka Nasr va Ismoil o'rtasida toj-taxt uchun kurash boshlanadi. Unda Ismoil g'olib chiqadi. Ismoil Somoniy 888-yilda butun Movarounnahrni o'z qo'l ostiga birlashtirdi va mustahkam davlat tuzishga intildi. Shimoli sharqiy hududlarga yurish qiladi va 893-yilda Taroz shahrini zabt etib, dashtliklarga qaqshatqich zarba beradi. Movarounnahr aholisining mustaqillikka erishishi Arab xalifalariga yoqmas edi. Shu boisdan xalifalik safforiylar bilan somoniylarni to'qnashtirishga va ularning har ikkisini ham zaiflashtirib, bu boy viloyatlarda o'z ta'sirini qayta tiklashga qaror qiladi. Xalifa Mu'tazid safforiylar hukmdori Amr ibn Laysga Xuroson bilan birga Movarounnahr ustidan ham hukm yuritish huquqi berilgani haqida farmon chiqaradi va uni Ismoilga qarshi gijgijlaydi. Natijada 900-yilda ular o'rtasida urush boshlanib, Ismoilning g'alabasi bilan tugaydi. Butun Xuroson somoniylar qo'l ostiga o'tadi. Noilojlikda xalifa Ismoilga hukmdorlik yorlig'ini yuborishga majbur bo'ladi. Ismoil Somoniy butun Movarounnahr va Xurosonni o'z qo'l ostida birlashtiradi va Buxoro shahri bu ikki davlatning poytaxtiga aylanadi.

G'aznaviylar — Xuroson, Shimoliy Hindiston hamda qisman Movarounnahr va Xorazmda hukmronlik qilgan turkiy sulola (962—1186). G'aznaviylar davlatini boshqargan. Sulolaga somoniylar lashkarboshisi Attegin asos solgan. Sulola nomi davlat poytaxti G'azna shahridan olingan.

Somoniylar davrida mamlakatning siyosiy hayoti va harbiy qo'shinda turk g'ulomlari katta rol o'ynagan. Somoniy amirlari ko'plab turk g'ulomlarini saltanatga qilgan xizmatlari evaziga siylab, ularni turli viloyatlarga noib qilib tayinlashgan. Iqtidorli lashkarboshi Alptegin G'azna va Kobul viloyatlarini 962-yildan mustaqil boshqarishga intilgan. Alpteginning o'limi (963)dan so'ng o'g'li Ishoq va g'ulomi Bilgategin, shuningdek, Piritegin hukmronlik qilgan davr (963—977 yillar)da G'aznaviylar mulki kengaymay turgan. Alpteginning kuyovi va sobiq g'ulomi Sabuktegin hukmronligi davrida (977—997) esa G'aznaviylar sulolasi mustaqil siyosiy kuch sifatida Somoniylar tomonidan e'tirof etilgan. Sulola shuhratini Sabukteginning o'g'li Mahmud G'aznaviy eng yuqori cho'qqiga ko'targan. Sulola hukmdorlari avval amir, so'ngra sulton (Mahmud G'aznaviydan boshlab) va shoh (Bahromshohdan boshlab) deb atalganlar. G'aznaviylar hukmdorlari quyidagilardan iborat bo'lgan: Alptegin (962-963), Ishoq (963-966), Bilgategin (966—972), Piritegin (972—977), Sabuktegin (977—997), Ismoil (997-998), Mahmud G'aznaviy (998-1030), Muhammad (1030), Mas'ud G'aznaviy (1030-41), Mavdud (1041-

48), Mas'ud II (1048), Ali Abul Hasan (1048-49), Abdur Rashid (1049-53), To'g'ul (1053), Farruxzod (1053-59), Ibrohim (1059-99), Mas'ud III (1099-1114), Sherzod (1114-15), Arslon (1115-18), Bahromshoh (1118-52), Xusravshoh (1152—60), Xusrav Malik (1160—86).

2. Buyuk Karlning harbiy yurishlari.

Buyuk Karl (742.2.4814.28.1) -franklar qiroli (768 yildan), imperator (800- yildan), karolinglar sulolasi uning nomi bilan atalgan. Uning bosqinchilik urushlari (773—774 yillarda Italiyadagi Langobard qirolligiga, 772—804 yillarda sakslar yeri va boshqalarga qarshi) natijasida katta imperiya vujudga kelgan. B. K.ning olib borgan siyosati (cherkovga homiylik qilish, sud va harbiy islohotlar va boshqalar) G'arbiy Yevropada yangi ijtimoiy munosabatlarning shakllanishida muhim boskich bo'lgan. B.K.ning imperiyasi uning vafotidan so'ng bir oz vaqt o'tgach, parchalanib ketgan.

Buyuk Karl 742 yili tug'ilgan u sulola asoschisi Pipin Pakananing o'g'li bo'lib, Franklar qirolligini 46 yil boshqargan. "Buyuk" nomi tarixchilar tomonidan 53 marotaba harbiy yurishlar qilganligi sabab berilgan. U yirik saltanat tuzadi. Karl haqida ko'plab hikoyalar, asarlar, afsonalar, rivoyatlar va qo'shiqlar yaratilgan. Uning ismidan "korol" ya'ni "qirol" unvoni kelib chiqqan. Buyuk Karl 773-yili german qabilasi langobardlarga qarshi jang boshlaydi, langobardlar qiroli Dezideriy mag'lub etiladi. Karlning jiyani Roland Arab xalifaligi istilo qilgan Ispaniyaga qarshi jangda halok bo'ladi.

3. "Kartel" atamasiga izoh bering.

Kartel (italyancha — qog'oz, hujjat) — bir tarmoqdagi mustaqil kompaniyalar, firmalarning ishlab chiqarish va sotishning umumiy hajmlari, narxlari, sotish bozorlari, har bir ishtirokchining ulushiva boshqalar to'g'risidagi bitim asosida tashkil etilgan tuzilma.

Ushbu imtihon javoblarini olish uchun telegramdan [@uzimtihon_admin](https://t.me/uzimtihon_admin) ga yoki telegram orqali [+998 99 394 2820](https://t.me/+998993942820) raqamiga bog'laning.

Imtihon bileti narhi

8 ming so'm

To'lov klik yoki payme orqali

BOG'LANISH FAQAT TELEGRAM ORQALI

Telefon qilinganda yoki SMS yozilganda javob bermasligim ehtimoli yuqori